

מתוך דבריו של רש"ג באגרת אחרת ששלח לרק"כ, בה הוא משיב על הערות שהעיר ת"ח אחד על פסקים בספר טהב"י, אנו לומדים שרש"ג השתתף בהגהת טהב"י¹⁰:

להערה 115 - כפה"נ מקורו במ"ב פ"ח סק"ז. אבל באגרת הגר"א ד"ה ועיקר מחמיר בשניהם, עד שכתב שיותר טוב שלא תתפלל כלל, וכן בענין בית הקברות כתב כלל וכלל... כדאי להשמיט את הענין הזה, ומי שרוצה ישאל לחכם, ויתרעם על בעל טהב"י שהשמיט.

ומעניין לעניין [אגב: היו"ד¹² בקשתי לשלוח, ובטח כבר נתקבל, ואשמח לשמוע דעתו אחר העיון הדק היטב ברוב העניינים]: גם על היו"ד יש טענות, והם מאנשים שלא שימשו כל הצורך [אע"פ שלומדים בשיבות גדולות], והמבינים באמת - יכולים לספור על אצבעות הידיים [אולי יד אחת] מי שבקיאם גם ביו"ד וגם בחזו"א. ולדוגמא על הל' זרעים, שהעתיקתי הל' כלאים והל' תרו"מ שישנם בספר זרעים - אומרים הם שיש להם בספר זרעים¹³, אמנם הרואה מה שהועתק שם יראה שזה נוגע ישיר לשו"ע¹⁴, או שהוא על עיקרים, כמו סה"ת והגר"א בענין יש קנין¹⁵ (ובסד הכל יש על תרו"מ בערך דף אחד...), או שהוא נוגע גם לרבנים בחו"ל כמו הרכבת אילן שיש בח"ס ועוד שהיו בחו"ל¹⁶, ושהנידונים שהעתיקתי הם דברים הנוגעים למעשה בין בארץ בין בחו"ל, וגם שימצאו לפי סדר השו"ע כל סעיף בערך [וזה נקרא: א"ה, כאשר ניסה המעיין¹⁷], בין עניינים שבזרעים [שלא נמצא

- 10 מאגרת זו אנו למדים גם על עריכת ספרי החזו"א על ידו.
- 11 ההערה היתה מדוע השמיט רק"כ בספר טהב"י את הדין שכתב הרמ"א באו"ח סו"ס פח ובמ"ב שם בענין כניסת נידה לביהכ"נ ותפילתה.
- 12 הכוונה לספר החזו"א על יו"ד שעריכתו נעשתה ע"י הגרש"ג, והוא ביקש לשלוח עותק אחד לרק"כ (והחזו"א לא ערך בעצמו את ספריו לדפוס, וכמש"כ בסוף ספר זרעים בליקוטים סי' יא: "יקרתם הגיעני, הדברים הנדפסים אינם עוברים על ידי בשעת הדפסתם, רק המלקט מסדרם ומצרפם". ואכמ"ל בזה).
- 13 הטענה היתה על כך שבספר חזו"א על יו"ד הובאו גם הל' כלאים והל' תרו"מ, אע"פ שמקומם בספר חזו"א על זרעים וחלקם נמצאים גם שם.
- 14 וכמו שכתב כאן כך ציין בספר חזו"א יו"ד בהערת כוכבית לכותרת של סי' רא "הל' תרומות ומעשרות": 'על הלכות תרו"מ ובד' הפוסקים בזה נדפס בחלק זרעים, וכאן הועתק רק מה שנוגע יותר לד' הפוסקים בטוש"ע'.
- 15 עי' חזו"א יו"ד סי' רא ס"ק ב. דעת ספר התרומה היא שכמו שאפילו למ"ד אין קנין לגוי להפקיע את קדושת הארץ מ"מ בסוריא שהקדושה רק מדרבנן יש קנין לגוי להפקיע, כך גם למ"ד קדושה שניה בא"י לא קידשה לעתיד לבוא וכל קדושת הארץ בזה"ז היא רק מדרבנן - יש קנין לגוי להפקיע אותה קדושה. והגר"א בביאורו ליו"ד סי' שלא סוס"ק ו ובס"ק כח הביא את דברי ספר התרומה.
- 16 עי' חזו"א יו"ד סי' קעח ס"ק יב.
- 17 ועי' בחזו"א יו"ד סו"ס רא, שם מובאים מראי מקום לספרי החזו"א במקומות שבהם דן בדברי השו"ע.

בשום מפתח, כיון שהם עניינים ולא ציונים ריקים], ובין עניינים הנוגעים למעשה בארץ ובחול, וראוי לדעתם כיון שהם יסודות העיקרים הנחוצים ונוגעים ישירות לשו"ע ומפרשיו. וחושבני שהדר"ג שיח' שיעיין בזה ידע את אשר לפניו יותר מאחרים, כי אין להעריך את עבודת הספר ואת תועלתו, וגם אני א"י¹⁸, אבל כל דבר שיבוא למעשה, בערך, ימצא כהוגן, וכמש"כ בכס"מ בהשגת הראב"ד להקדמת הרמב"ם¹⁹ [ואותה הבקורת למשל על הל' ס"ת, שנכפל בא"ח ה' תפילין וביו"ד ה' ס"ת, וכן מקואות תניינא שיהיה בס"ד בסדר טהרות, ועוד ועוד].

וכזה גורל השמטות אחרות שמצאו ושעתידיים למצוא בטהב"י. וכבר אמר לי מרן זלה"ה כי אחד שרוצה לעשות משהו בביתו סוגר דלתו ואין פוצה פה, אבל מי שצריך לבנות בית אזי כל אחד מחוה לו דעה ומצביע על השגיאות שנראה בעיניו. וכן הדין בספר היוצא לרה"ר, ואכמ"ל. [אגב רציתי לשלוח ספר מיד עם הופעתו בשבוע העבר, אלא שפחדתי להתחרות עם הספק התמידי כמו שאמרתי בע"פ, ועתה שלחתי לפי בקשתו].

לאות 206²⁰, לשם מה התיקון [בד]? האם הכוונה "ליגנין" [אייזנוואטע]? ולמה לא טוב צמר גפן ממש? זכורני שבמכתבים שעניתי בזמנו מחיפה היה הנידון הזה, אבל איני זוכר הפרטים, אבל כמדומה שפסקו שצמר גפן הוא טוב. לאות 21²¹. הנני מציע להשמיט מ"סתימות זמניות שנקבעו" וכו' עד "חכם", וכן ברישא לכמה ימים להשמיט. [אגב: שיניים עם יו"ד אחר השי"ן, הוא שגיאת כתיב]. וכן ברישא דרישא "מבלי להזקק למומחה" - להשמיט.

ע"כ ממכתבו של הגר"ש גריינמן זצ"ל.

גם במכתב של הרק"כ משנת תשמ"ח אנו מוצאים את החשש לשנות ולתקן בגוף הספר שנכתב במחיצת החזו"א. בספר טהב"י בסי' יג סע' ד כתוב שאשה שאין לה וסת קבוע, והגיעו הימים שלהם צריכה לחשוש, ולא בדקה ולא ראתה, בודקת אחרי הוסת, וכשמצאה עצמה טהורה מותרת לבעלה. והלכה זו תמוהה, שהרי בשו"ע סי' קפט סע' ד מבואר שוסת שאינו קבוע שעבר זמן הוסת ולא בדקה מותרת בלא בדיקה! הרק"כ נשאל על כך, וזה מה שהשיב:

בס"ד עיה"ק ירושלים ת"ו כ"ד מנ"א תשמ"ח.

אחדשה"ט וש"ת.

אבקש סליחתו על איחור תשובתי. יש לכך גורמים.

18 'איני יודע', או 'איני יכול'.

19 עיי"ש בכס"מ בסוף הקדמת הרמב"ם.

20 לטהב"י סי' ג, ג: "הבדיקה של הפסק טהרה... או [בד] צמר גפן"...

21 טהב"י סי' ו, ז.